

NRC-artikel 29/30 december 2018 over ambassadeur RJB in Moskou

RENÉE JONES-BOS AMBASSADEUR

'De Russen vinden ons niet gemakkelijk'

De relatie tussen Nederland en Rusland is soms moeizaam. Ambassadeur Renée Jones-Bos probeert de verhouding 'hanteerbaar' te houden. Een portret van 'onze vrouw in Moskou'.

Tekst Michel Kerres Foto's Anastasia Tsayder

Het zag er bijna koddig uit. De lange, slanke ambassadeur moest een tikje door de knieën en haaijes vooroverbuigen om de kleine, vierkante president in de ogen te kunnen kijken. In het najaar van 2016 overhandigde Renée Jones-Bos (66) in een verguld pronkstuk in het Kremlin haar geloofsbrieven, het ceremonieel aantreden van een nieuwe gezant. De Russische president Vladimir Poetin zit bij de geboortestad u zult zich niet vervelen.

De relatie tussen Nederland en Rusland is al jaren gespannen en nu is er ook na 2016 niet bepaald beter op worden. 2018 was zelfs een bijzonder slecht jaar op de lippen Den Haag. Moskou, Jones-Bos werd in twaalf maanden drie keer ondervraagd door de Russische minister van Buitenlandse Zaken - een abnormaal frequentie.

En dan was er nog het Kamendebat van dinsdag 13 februari. Na afloop moest het bezoek aan Moskou van de Nederlandse minister van Buitenlandse Zaken Halbe Zijlstra (VVD), gepland voor een dag later, worden afgeboekt. De minister was afgetreden. Omdat hij jarenlang had gelogen over een bezoek aan Poetin. Omdat hij de angst voor een oorlog tussen Rusland en Europa had aangewakkerd met een aangeleidelijk verhaal uit de tweede hand over imperialistische aspiraties van de Russische president. Nog voordat het jaar voorbij was werd de legation literatuur. A.F.H. van der Heijden verwekte het verhaal van Zijlstra over zijn bezoek aan Poetin in een roman over de aanslag op MH17. Maar doodflagen.

De Nederlands-Russische betrekkingen worden beïnvloed vanuit een fraaie negende eeuwse looppansneming aan Kalkashany herenlok, een smalle straat niet ver van het Kremlin. Om de hoek ligt een Italiaans restaurantje. Renée Jones-Bos en tweede secretaris Jannette Folkema schuiven in een pruiske nisa aan het raam voor een 'business lunch'. Dat is in Moskou geen 'power lunch' naar westerse usns, maar een snelle warme maaltijd, die deze keer vergezeld gaat van een glas dindindoorloop - afkomstig uit Siberië en heel gezond, zegt Jones-Bos. Aan de overkant van de straat zetelt staatspersoneel Tass. Een blauwe lithichalk met dat sneeuw op komst is.

De relatie van Nederland met Rusland is al jaren slecht. Toen de post Moskou vrijkwam dacht u dat was gemiddeld. Dat is echt iets voor mij?

Dat de relatie ingewikkeld was, wist ik toch hier kwam. Je gaat natuurlijk niet de diplomatie om alleen maar makkelijk dingen te doen. Je weet ook van tevoren: diplomatie is het hanteerbaar houden van relaties tussen landen. Er is een zeldzame uitdaging in als het gaat om moeilijke relaties. Dan moet je nog beter nadenken. Wat kun je wel doen, wat kun je niet doen? Ik had niet de illusie dat het eenvoudiger zou worden."

Enmaal hier...

...werd de zaak nog ingewikkelder. Het afgelopen jaar is er natuurlijk veel gebeurd. Ze komt op 10 februari het afgezegde bezoek van minister Zijlstra. In maart de vergiffing van de Russische voormalige dubbeltoppen Sergei Skripal en zijn dochter Julia in Salisbury. In

meestele Nederland Rusland formeel aansprakelijk voor het neerhalen van vlucht MH17. In dit roer omvatte Nederland dat Russische gebieden agenten betrapten waren toen ze in Den Haag probeerden in te breken in het computer-netwerk van de OPCW, de organisatie die toezicht op het verbod op chemische wapens.

"Het was een heel lieflijke jaar."

In april moest Jones-Bos zich op het ministerie van Buitenlandse Zaken melden omdat Nederland als vergoeding voor de Skripal-vergiftiging twee Russische diplomaten had uitgezet.

"Je weet natuurlijk dat als je maatregelen neemt, zij met iets terugkomen. Ze spreken wat zij doet. Dat was voor de ambassade een spannende week. Iedereen stond achter het beleid, maar vervolgens komt het punt: wie wordt het land uitgezet? Mensen hebben kinderen op school, want zo je been, wat ga je doen, wat ga je wonen? Er was best wel spanning in het team. Ik kreeg op het ministerie de namen te horen en heb toen iedereen geïnformeerd."

Van de twee Nederlandse diplomaten die tot persona non grata werden verklaard is er inmiddels een vervingen.

In september werd Jones-Bos ontdoken omdat NRC had onthuld dat in Nederland twee Russische spionnen waren opgepakt. "Daar heb ik van gezegd: de Nederlandse overheid gaat niet over wat Nederlandse kranten schrijven. We hebben een vrije pers, zo werkt dat bij ons. Als iemand aan toezicht neemt aan de pers kan hij maar de rechter stappen."

In oktober was het weer prijs. Minister Ank Bijleveld (Defensie, VVD) presenteerde op een persconferentie de details over Russische spionnen die in Den Haag op het land waren betrapt en het land uitgezet. Nederland maakte zo op ongelooflijk directe wijze kenbaar dat het land spionnage is geïdentificeerd. "Het was heel duidelijk dat ze dat absoluut onacceptabel vonden. Ik heb toen onze mening duidelijk verkondigd en dat heb ik ook op tv nog eens gedaan. Er stonden veel Russische media te wachten toen ik naar buiten kwam."

De ambassadeur is gedecideerd, uitermate vriendelijk en op haar hoede. Ze formuleert beklachten maar spreekt een uiterst verzorgd Nederlands.

Soms houdt ze de boel af. Moskou is haar laatste post, in de zomer gaat ze met pensioen. Wat komt daarna? Pilsnel. "Denk ik niet over na." "Echt niet?". Daar heb ik het veel te druk voor. "Iedereen denkt over die breuk in zijn leven, persoons is toch iets anders dan een nieuwe functie". Het zal wel aan mijn gebrek aan voorstellingsvermogen liggen, maar ik denk er nog niet over."

Jones-Bos bekleedde in haar diplomatische loopbaan vele posities. In de Sovjet-tijd was ze als assistent van de Nederlandse land

bouwwaach. Ze moest toen een auto kopen. Op een groot terrein mocht ze er een uitzoeken. "Ik had de keuze tussen groen en Lada."

Ze was ook ambassadeur in Washington en secretaris-generaal op het ministerie. Als hoogste ambtenaar moderniserde ze de diplomatie. Sindsdien worden er duidelijker doelen geformuleerd en moeten diplomaten zeggen hoe ze daaraan denken bij te dragen.

Hoewel schade hebben de incidenten van het afgelopen jaar berokkend?

"Dat heeft de relatie er niet gemakkelijker op gemaakt. Mens vinden ons hier natuurlijk geen gemakkelijk land. Dat zijn we ook niet, denk ik. En dus is dat ook goed. We komen op voor onze rechten, onze belangen en onze waarden. Maar de relatie is moeizamer dan met menig ander tropes land."

Is het lastiger contact te leggen met de regering?

"Ik heb de indruk dat het moeilijker is. Er is minder animo aan Russische kant om gesprekken te voeren. Het gaat niet vanzelf."

Heeft u een voorbeeld?

"We hebben vorig jaar veel contacten gehad op het ministerie van Buitenlandse Zaken om goed geïnformeerd te zijn over Russische opvattingen over onderwerpen die in de veiligheidsraad aan bod komen. Het duurt nu langer, het gaat moeizamer."

Doen de gesprekspartners dat uit zichzelf, of krijgen ze daartoe opdracht?

"Dat is een redelijk strak aangestuurde maatschappij. Het is veel hiërarchischer dan in Nederland, op allerlei terreinen."

Dus komt het van minister Lavrov of Poetin zelf?

"Daar wil ik niet over speculeren. Speculeren moet je nooit doen."

Tijd voor de foto's. Het moeilijke deel van de afspraak met de krant, zegt ze. De zware sneeuwlaarzen worden na overleg toch maar ingevuld voor elegante schoenen, ook al is de stoep een glipsbaan van natte sneeuw. Na afloop neemt ze de verslaggever nog mee naar de achtste verdieping van een opvallend gebouw, het volgende afspraakpunt, maar Jones-Bos neemt niet deel aan een beroemde reclameslogan uit de jaren twintig van agtoprop-kunstenaar Vladimir Majakowski voor te lezen: Nigde krome, ook v Mossel'prome. "Nergens, dan bij Mossel'prome." Tijdens de korte periode van economische vrijheid na de Russische revolutie verkocht de Moskouse Landbouwfabriek Mosseleprom voedingswaren en drank. Het is een beroemde slogan met een vrolijk ritme die onder Stalin werd

verwijdert en in de jaren negentig weer terugkeerde.

Het Nederlandse Rusland-beleid bestaat uit 'druk en dialoog', zegt ze. Daarom vinden minister van Buitenlandse Zaken Stef Blok en de voorzitter van de Eerste Kamer Ankie Broek-Krop dit jaar voor gesprekken naar Rusland. Daarom snelt Jones-Bos in Moskou vast afspraak maar afspraak.

"Het is natuurlijk een misverstand te denken dat dialoog betekent dat je het met elkaar eens gaat worden. Het gaat er ook om dat je heel duidelijk je eigen standpunt naar voren brengt. Het is natuurlijk niet zo dat ze dan zeggen: nou, nu is dit mijn vertalen, gaan we een heel ander beleid voeren."

"Als het gaat om MH17 bijvoorbeeld heeft Rusland zijn eigen versie van het verhaal. Rusland heeft heel sterk het gevoel dat het die schuld krijgt van alles wat mis is in de wereld. Rusland vindt ook dat niet naar zijn argumenten wordt gehoord. Daar kun je dan weer op reageren. Het is echt wel een gesprek. Je hoort dat een deel van onze argumenten en wensen blijft hangen. Maar je zult het nooit weten."

How hard is de toon?

"Je probeert heel helder je standpunten uit te zetten. Rusland spreekt ook vrij harde en duidelijke taal. Dat botst natuurlijk. Dan heb je tie-vijge discussies, je loopt niet om de zaak heen."

Gesprekken onder direct resultaat, dat klinkt heel frustrerend.

"Ik snap heel goed dat de buitenwereld soms denkt: wat heeft dat nou voor zin. Maar het is in het belang van onze veiligheid en uiteindelijk onze welvaart dat die gesprekken blijft voeren. Je moet niet met de rug naar elkaar toe gaan staan. Dan krijg je misverstanden en misverstanden kunnen uit de hand lopen en dan zijn we allemaal nog verder van huis."

"Ik heb probeert muizengatjes te vinden, terreinen waar je wel kan samenwerken. Zo is de internationale gemeenschap in gesprek met Rusland over humanitaire hulp in Syrië en over terrorismebestrijding. Je zoekt naar onderwerpen met een gezamenlijk belang. Dat biedt dan ook de mogelijkheid te spreken over de onderwerpen waarover je het kerkend met elkaar onen bent."

En de officier Zijlstra, hoe legt u dat hier uit?

"Ik heb dat bezoek moeten afzeggen. Ik heb mijn Russische gesprekspartner gemeld dat de minister is afgetreden en dat het bezoek niet kan doorgaan."

Meer niet?

"Ik neem aan dat de Russische ambassade in Den Haag ook zijn werk doet en de nodige inkleding heeft gegeven."

Vervolgens moet u de nieuwe man introduceren. Zitten ze dan aan de overkant van de tafel om te lachen?

"Weet je, je gaat voor de inhoud van de zaak. We wilden een nieuwe afspraak, zij wilden dat ook. Dan is je op bezoek bij het ministerie en wordt een agenda opgesteld. Dat probeer je zo zakelijk mogelijk te doen."

Lees verder op pagina 18

Ambassadeur
Eerder al in Washington

Renée Jones-Bos (66) is sinds 2016 ambassadeur in Moskou. Ginter was ze de eerste vrouwelijke minister van Buitenlandse Zaken en vice-voorzitter van de Eerste Kamer. Ze werd in 2016 benoemd tot ambassadeur in Moskou. Ze is de eerste vrouwelijke ambassadeur in de Verenigde Staten en de eerste vrouwelijke secretaris-generaal op het ministerie van Buitenlandse Zaken.

Ze begon in 1981 op het ministerie van Buitenlandse Zaken en was onder andere werkzaam op de ambassade in Dhaka, Paramaribo en Praag. Als hoogste ambtenaar moderniseerde ze de Nederlandse diplomatie. Ze studeerde aan de Universiteit van Antwerpen en Sussex University en spreekt Engels, Frans, Duits, Italiaans en Russisch.

Je probeert muizengatjes te vinden, terreinen waar je wel kan samenwerken

Renée Jones-Bos: „De wereld is ingewikkelder geworden, onvoorspelbaarder en niet per se veiliger.“

» Vervolg van pagina 17

En de Russen hebben niets gezegd over de uitlatingen van Zijlstra? Hij zette Rusland als oorlogszuchtig neer.
„Niet tegenover mij.“

Als secretaris-generaal vatte u het hedendaags diplomatiek handwerk samen in drie trefwoorden: onderhandelen, verbinden, tegenwoordigen. Moet die softe formule niet geactualiseerd worden met 'strijden'?
„Het buitenlands beleid dient twee grote behangen: opkomen voor de veiligheid en de welvaart van Nederlanders. Diplomatie is één middel, defensie is een ander instrument.“

Maar de wereld is veranderd.

„Ja, de wereld is aanzienlijk harder geworden. Het multilateralisme staat onder druk. Het is niet meer een wereld van twee grote machtsblokken, maar een multipolaire wereld. De wereld is ingewikkelder geworden, onvoorspelbaarder en niet per se veiliger. Daar moeten we ons bewust van zijn.“

En wat betekent dat concreet?

„Dan moet je veel harder opkomen voor je eigen belangen en je eigen veiligheid. Destijds zat veiligheid ook al in onze aanpak, maar ik zou het nu sterker benadrukken.“

„Als staat heb je veel instrumenten voor buitenlandse beleid. Defensie, cyberafweer, terrorismebestrijding en diplomatie. Onze diplomatieke instrumenten blijven: onderhandelen, verbinden, vertegenwoordigen.“

„De toon en de beleving zijn anders. Veerkracht en weerbaarheid zijn belangrijker geworden. Weerbaarheid is de basis van alles. Als je weerbaar bent, onderhandel je vanuit een positie van kracht en niet vanuit een positie van zwakte.“

Na de vergiftiging van dubbelspion Skripal zocht het Verenigd Koninkrijk onmiddellijk steun bij bevriende landen om samen Moskou aan te pakken. De VS zetten zestig Russische diplomaten uit. In de MH17-zaak koos Nederland de weg van onderzoek en juridische aansprakelijkheid. Had Nederland niet veel harder moeten zijn?

„Nederland heeft drie lijnen uitgezet: het identificeren en repatriëren van slachtoffers, technisch onderzoek door de Onderzoeksraad voor Veiligheid en strafrechtelijk onderzoek. Ook hebben we een resolutie in de Veiligheidsraad aangenomen gekregen die iedereen oproept en verplicht mee te werken aan het onderzoek. Tegen de tijd dat Skripal werd vergif-

tigd was er veel gebeurd. De confrontatie met Rusland was al intensiever. Dat is een groot verschil.“

2018 was een jaar van escalatie, hoe gaat u daarmee om?

„De problemen stapelen zich op en dus is het onze verantwoordelijkheid de zaak niet uit de hand te laten lopen. We delen een continent. Zij gaan niet weg, wij gaan niet weg. Je moet daarin een modus operandi vinden. En je moet de vinger aan de pols van de samenleving houden.“

Het gesprek met vertegenwoordigers van de Russische samenleving vult daarom haar agenda overdag, 's avonds en vaak ook in het weekend. Zo gaat ze na de lunch langs bij mensenrechtenorganisatie Memorial. In een overvol Moskou souterrain beheert de organisatie een archief over stalinistische strafkampen. Het is 10 december, de zeventigste verjaardag van de Verklaring van de Rechten van de Mens. Reden voor feest is er niet. Ljoedmila Aleksejeva, de grand dame van de Russische mensenrechten, is twee dagen eerder overleden. Het is een treurige tijd, zeggen ze bij Memorial, maar de strijd gaat door.

Jones-Bos wil weten hoeveel speelruimte er voor Memorial is in hedendaags Rusland. Stalins strafkampen zijn geen populair onderwerp, Poetins staat belicht liever de heroïsche kanten van de geschiedenis. Mensenrechten raken in Rusland nog wel eens in de knel. Organisaties die geld uit het buitenland ontvangen worden sinds 2012 bovendien ter ontmoediging aangemerkt als 'foreign agents' en moeten daardoor bijvoorbeeld nauwgezet over hun financiën rapporteren. Op verzoek van de ambassade wordt niet uit het gesprek geciteerd.

Na afloop trekt Jones-Bos conclusies. Het educatieve programma van de organisatie draait goed, er melden zich meer jongeren aan voor een stage dan er plekken zijn en soms slaagt Memorial erin om in Rusland door crowdfunding geld op te halen. Buitenlands geld en buitenlandse aandacht blijven welkom, maar de Russische activisten hebben één wens. Het belangrijkste dat Europa kan doen om mensenrechten te steunen in Rusland is de eigen rechtsstaat hoog houden. Bij Memorial volgen ze bezorgd de opkomst van populisme en niet-democratische ontwikkelingen in Europa. „Voor de Russische mensenrechtenactivisten zijn de democratische rechtsstaten van de Europese Unie een baken dat ze niet willen verliezen.“

Tegen de avond wipt rijksbouwmeester Flo-

ris Alkemade even aan bij de ambassade. In de werkkamer van Jones-Bos, die gedomineerd wordt door grote portretten van koning en koningin, wordt thee geserveerd. De hond van een ambassademedewerker kuurt in en uit. De architect is in de stad voor lezingen en ontmoetingen met studenten. Hij drukt de ambassadeur op het hart dat ook in politiek moeilijke tijden dialoog en culturele uitwisseling in tact moeten blijven.

De volgende ochtend kruipt de dienstauto door de spits. Jones-Bos is op weg naar de Carnegie-denktank om met de bekende analist Dmitri Trenin bij te praten over het Russisch buitenlandbeleid.

„We kijken in Nederland vooral naar de relatie Nederland-Rusland. Mij viel op hoeveel landen uit de wereld hier op bezoek komen. Van ons uit bezien staan de Russen geïsoleerd. Vanuit Rusland bezien zijn er veel problemen met de westerse wereld, maar ook veel contacten met Azië, Latijns-Amerika en Afrika, met Turkije en Iran. Dat zie je hier. Het is goed je te realiseren dat er meer is, dat er meer dingen gebeuren.“

Opeens staan we stil naast een roze gevel met witte kerstverlichting. Café Poushki. Jones-Bos declameert: „La place Rouge était blanche, La neige faisait un tapis, Et je suivais par ce froid dimanche, Nathalie.“ Gilbert Beaud, 1962. En omdat we toch nog stilstaan: „Elle parlait en phrases sobres, De la révolution d'octobre. Je pensais déjà, Qu'après le tombeau de Lénine, On irait au café Poushki.“

De ontvangst bij Trenin is allerhartelijkst. Ze spreken elkaar vaker. Maar zijn analyse is uiterst somber. De contacten tussen VS en Rusland drogen op en Europa telt in die confrontatie niet mee. Toch, zegt Jones-Bos, mogen we ons niet laten leiden door cynisme. Een van de problemen is volgens Trenin dat er meer opinie is dan analyse als het gaat om Rusland. Het de-

bat is zeer intolerant. Als je zegt dat Rusland gecompliceerd is, word je al als *Putinversteher* weggezet, klaagt hij.

Gebrekkige analyse en stoeve gedachten-uitwisseling, dáár kan een ambassadeur bij helpen. Over tafel gaan voorstellen om de banden tussen denktanks aan te halen. Jones-Bos: „We moeten iets met die nieuwe tegenstellingen. We zitten als Europa tussen de grootmachten. We moeten blijven nadenken over opties. Hoe dan ook. Dat is onze plicht.“

De snelgroeiende slaapstad Mytitsjij ligt 20 kilometer van het centrum van Moskou. Het plaatselijke ziekenhuis heeft al sinds 1991 een band met ziekenhuizen in Emmen en Assen. De chauffeur geeft gas, het autoflaggetje klappert in de wind. Het wit in de driekleur is grauw geworden. Wassen is zinloos, zegt de chauffeur. Voor deftige ritjes heeft hij een nieuwe vlag achter de hand.

Het is een bescheiden uitwisselingsprogramma, met in totaal 194 deelnemers in ruim een kwart eeuw. Er is een ontvangst in de directiekamer onder een portret van Poetin en een presentatie over de uitwisseling. Tijdens een gesprek met artsen stelt de ambassadeur geïnteresseerd vragen. Als de stad Smolensk ter sprake komt, vertelt ze dat ze destijds samen met haar man naar de nieuwe post is gereden met een auto, in het voetspoor van Napoleon en zo ook in Smolensk kwam. De directeur wil graag de Philips-scanners laten zien en banjert met de ambassadeur dwars door de intensive care. Een patiënt trekt schielijk zijn operatiehemdje recht.

De plaatselijke pers is er ook. Tegen een lokaal tv-station zegt Jones-Bos in het Russisch dat het in tijden van politieke spanningen waardevol is om persoonlijke contacten te hebben. In een briefje aan ziekenhuisdirecteur Janin zal ze later schrijven dat uitwisseling en respectvol persoonlijk contact voor haar de belangrijkste aspecten van internationale betrekkingen vormen.

Ze nam veel tijd voor het ziekenhuis. „Als ik iets doe wil ik het goed doen. Je kunt niet als een zoutzak onderuit zitten als mensen vertellen over iets waar ze hun hele leven mee bezig zijn.“

Wat wordt 2019 voor jaar? „Heel lastig. De relatie zal ingewikkeld blijven. Eigenlijk moet je niet voorspellen, maar makkelijk zal het er waarschijnlijk niet op worden.“

Op de weg terug naar Moskou blijkt dat de BlackBerry App van de diplomaten uren uit de lucht is geweest. Een technische storing? „Ja“, lacht ze, „maar je wordt hier wel achterdochtig.“

„We delen een continent. Zij gaan niet weg, wij gaan niet weg“

Letter (14/12/2018) from ambassador RJB to Dr. Yanin.

Kingdom of the Netherlands

Valery A. Yanin, MD, PhD
Director
Mytischki Clinical Hospital

**Embassy of the Kingdom of
the Netherlands**

Kaiaashny Pereulok 6
115127 Moscow
Russia
www.netherlandsandyou.nl

Contact

Maarten Broekhof
T +7 (495) 797 29 35
F +7 (495) 797 29 04
maarten.broekhof@minbuza.nl

Date 14 December 2018

Re Our visit to Mytischki Clinical Hospital

Dear Dr. Yanin,

Hereby I wish to warmly thank you for arranging our visit to Mytischki Clinical Hospital on December 11th. During my meeting with Dr. Mulkens last year, I was very pleased to hear that for more than 25 years, there has been continuous cooperation and exchange between doctors from Mytischki and from the Drenthe province in the Netherlands. Visiting the hospital provided an excellent opportunity to speak with you and with the other Dutch and Russian doctors and to gain an personal impression.

I was touched by the personal stories and by how you described DEMMA as your window to Europe. To me, the exchanges exemplify the most important aspect of international relations: those between people, where individuals from different nations come together and can learn from each other. In that respect, it was particularly interesting to speak with doctors Achramovich and Melnichenko, who had just returned from a short stay in the Netherlands, and to hear their views on the differences between health care in the Russian Federation and the Netherlands. Having spoken to all these motivated and interested doctors, I left the hospital with new insights, knowledge and optimism.

I wish you all the best for your hospital and for the cooperation with DEMMA, and I trust that I will certainly not be the last Dutch ambassador to be a member of the Committee of Recommendation.

Yours faithfully,

With my warmest personal regards!

Renée Jones-Bos
Ambassador of the Kingdom of the Netherlands